

Antaŭparolo

Multfaceta Esperantologio

La antropologo David Graeber kaj la arkeologo David Wengrow distingas tri fundamentajn tipojn de libereco:

[...] 1) the freedom to move away or relocate from one's surroundings, 2) the freedom to ignore or disobey commands issued by others, 3), the freedom to shape entirely new social realities, or shift back and forth between different ones.

(Graeber kaj Wengrow 2021, 503)¹

‘(1) la libereco formoviĝi aŭ translokiĝi de sia ĉirkaŭaĵo, (2) la libereco ignori aŭ malobei ordonojn donitajn de aliaj, (3) la libereco imagi tute novajn sociajn realaĵojn, aŭ migri tien kaj reen inter malsamaj.’

(nia traduko)

Al tiu triopo respondas – sed ofte ankaŭ kontraŭas – tri formoj de primitiva povostrukturo: suvereneco (konfirmata de fizika forto), burokratismo (legitimata per esoteraj scioj), kaj karisma politiko (dependanta de interpersona konkurado).

Laŭ Graeber kaj Wengrow, modernaj socioj karakterizeblas per amal-gamo de tiuj povotipoj; sed tio ne estis (nek estos) la nepra rezulto de nia historio. Skizante panoramon pri la socia organizado de prahistoriaj popoloj, la aŭtoroj montras, ke indiĝenaj gentoj ree konceptis originalajn politikajn sistemojn, ofte malakceptante la kutimojn de siaj najbaroj per procezo, kiun la aŭtoroj amuze nomas “skismo-genezo”.

La aŭtoroj aldonas, ke la retoriko de Okcidentanoj pri libereco kaj demokratio ne originis el debatoj inter Eŭropanoj, sed pere de kritika dialogo kun indiĝenaj gravuloj (precipe Kondiaronk, estro de la nord-amerika gento nomanta sin Wendat, kaj diplomato dum la jaroj 1680–1690). Laŭ la aŭtoroj, tiuj kritikoj spronis la antaŭulojn de Klerismo scivoli, kial modernaj socioj perdis la kvalitojn de fleksebleco kaj politika kreemo, kiuj ŝajne pli oftis en la pasinteco.

Kia konkludo por la Esperanta movado, kaj por Esperantologio pli precize? Unu leciono estas, ke eblecoj por socia emancipiĝo troviĝas en pli preciza kompreno de homa historio, surbaze de sciencaj pruvoj kaj debatoj. Tiel do povas roli movado kiel Esperantismo, kies imanenta modelo pri

---

1 Verko disponebla en la angla kaj pluraj aliaj lingvoj, inkluzive en la ĉina, franca, germana, hispana, itala, japana, rusa.

politika organizo implicas toleremon al sociaj alternativoj kaj malakcepton al provoj fiksi socian evoluon en ununuran trajektorion (Tonkin 2022). Kaj tiel povas ankaŭ utili revuoj kiel EES. Nur endas rigardi la enhavon de tipa kajero por konstati la diversajn manierojn, per kiuj manifestiĝas alternativemo kaj eksperimentemo en Esperanto kaj en la Esperantosfero.

Cetere en la diversaj biografioj kaj historiografioj, kiujn publikigis EES en la pasinteco, abundas ekzemploj de la tri liberecoj, kiujn proponis Graeber kaj Wengrow.

Pri la libereco translokiĝi, menciindas artikolo pri la totalisma periodo de la Soveta Unio, kiam la movado donis al kelkaj movadanoj – kelkaj por la unua fojo – eblecon vojaĝi internacie (Alcalde 2021). Pri la libereco malobei, ni citu la kazojn de Esperantistoj kiuj kuraĝe rezistis konformismon malgraŭ la ĉirkaŭa naciismo (Lins 2023). Kaj pri la libereco revii novan socion, inter multaj ekzemploj kompreneble, ni nur citu la rekomendon adopti helplingvon kiel Esperanton ĉe la Bahaanoj (Nordenstorm 2015), kaj la ideologian evoluon de la Mondlingva Klubo de Nurenbergo (Sikosek 2005).

Ni lasas al la legantoj juĝi, ĉu kelkaj el tiuj tri specoj de libereco respondas aŭ ne al la kontribuoj de la aktuala kajero.

La ĉi-jara volumo tamen komenciĝas funebre. Mark Fettes per konciza nekrologo memorigas pri la elstara aktivulo de la Esperanto-movado kaj de esperantologio, Renato Corsetti, kiu forpasis en februaro 2025. Sekvas artikolo, kiun Renato Corsetti pretigis surbaze de sia prelego en la Esperantologia Konferenco en Aruŝo (Tanzanio) en 2024. En ĝi la aŭtoro apudmetas Esperanton al aro da ĉefaj afrikaj lingvoj, studas la strukturajn similecojn kaj malsimilecojn kaj traktas la disvastigon de Esperanto en Afriko. La kontribuo de Renato Corsetti al la scienca interlingvistiko sendube plueŝos dum multaj jaroj. Same eŝas la interlingvistika laboro de István Szerdahelyi, pri kies scienca verkado kaj instruado Ilona Koutny ĉi tie prezentas novan studon.

Martine Mussies kondukas nin en la mondon de interreta fikcio, kie Esperanto aperas jen kiel ilo de komunikado, jen kiel ekzotika enplektaĵo en alilingvaj tekstoj. GONG Xiaofeng dediĉas sian atenton al alia formo de fikcio: Ŝi aplikas nuntempajn tradukologiajn kriteriojn al klasika ĉina romano el la 18-a jarcento, kies nuntempaj esperantaj tradukantoj devas transponti grandan lingvan, tempan kaj kulturen distancon. Philippe Planchon prenas sub sian lupeon karakterizan lingvan kapaciton de Esperanto. Li studas la memstaran uzon de afiksoj en historia kaj nuntempa perspektivoj.

En alian sferon nin invitas Bernd Krause. Lia historia studo analizas la proponojn kaj faktajn provojn pri interreta uzo de Volapuko kaj Esperanto en la armeo de Aŭstrio-Hungario fine de la 19-a kaj komence de la 20-a jarcentoj kaj, kontraste, en la tiuepoka pacmovado. Similan temon el la 21-a

jarcento tuŝas la notico de Kristin Tytĝat pri la uzo de esperantlingva devizo ĉe la Internacia Asocio de Policistoj.

La volumon kompletigas du recenzoj. Ulrich Lins analizas la libron *Green star Japan 'Verdstela Japanio'* de Ian Rapley, kiu temas pri la problemo de internacia lingvo inkluzive de la rolo de Esperanto en Japanio dum la 20-a jarcento. Dan Savatovsky traktas la hamburgan doktoran disertaĵon de Mira Sarikaya, *Die bestmögliche aller Sprachen 'La plejeble bona lingvo'*. La filozofia disertaĵo baziĝas sur la verkaro de Leibniz pri universala lingvo, analizas Esperanton kaj aliajn planlingvojn kaj proponas internacian konceptaron semantike difinendan.

Ni deziras fruktodonan legadon kaj invitas aŭtorojn sendi al nia revuo siajn esperantologiajn aŭ interlingvistikajn manuskriptojn.

Christopher Gledhill kaj Klaus Schubert

Bibliografio

- Alcalde, Javier. 2021. "Kio okazis en la komunismaj landoj de meza kaj orienta Eŭropo?" *Esperantologio / Esperanto Studies* 10, Nova serio 2: 65–74. <https://doi.org/10.59718/ees61542>
- Graeber David kaj David Wengrow. 2021. *Dawn of Everything. A New History of Humanity 'La Estiĝo de ĉio. Nova historio de la Homaro'*. London: Allen Lane.
- Lins, Ulrich. 2023. "Recenzo de la libro O'Keeffe, Brigid. 2021. Esperanto and Languages of Internationalism in Revolutionary Russia." *Esperantologio / Esperanto Studies* 13, Nova serio 5: 117–120. <https://doi.org/10.59718/ees11457>
- Nordenstorm, Leif. 2015. "Views on Esperanto in the Bahá'í faith: A revised subchapter in *Bahá'u'lláh and the New Era*." *Esperantologio / Esperanto Studies* 7: 41–60. <https://doi.org/10.59718/ees52479>
- Sikosek, Marcus. 2005. "Dokumente zum 'Weltspracheverein Nürnberg'." *Esperantologio / Esperanto Studies* 3: 45–54. <https://doi.org/10.59718/ees45731>
- Tonkin, Humphrey. 2022. "Esperanto: esploraj prioritatoj." *Esperantologio / Esperanto Studies* 11, Nova serio 3: 86–107. <https://doi.org/10.59718/ees62843>